

Otto Nordenskiöld (1869 – 1928)

Otto Nordenskiöld var upptäcktsresande, polarforskare och docent i geologi vid Uppsala universitet. Han blev mest känd för expeditionen till Antarktis 1902. Expeditionen kom att uppmärksammas stort både i Sverige och utomlands – inte i första hand för dess vetenskapliga framsteg, utan för att expeditionsmedlemmarna helt ofrivilligt tvingades att övervintra ett år under mycket svåra förhållanden. Otto föddes den 6 december 1869 och dog 2 juni 1928. Han ligger begravd i Otto Nordenskiölds familjegrav på Östra kyrkogården i Göteborg.

Otto var systerson till en annan känd polarforskare inom släkten Nordenskiöld; Adolf Erik Nordenskiöld. Adolf Erik hade 1889 själv tänkt göra en expedition till Antarktisområdet, men det skulle istället bli systersonen Otto, som skulle planera och genomföra den första stora svenska expeditionen till Antarktis 1901–1903. Expeditionen hade som syfte att få veta mer om den okända kontinenten när det gällde t.ex. klimat, isförhållanden, geologi och geografi. En ansökan om expeditionsmedel sändes till Hans Majestät Konungen, Oskar II, men den avslogs. Det ansågs att expeditionen saknade tillräcklig erfarenhet och att de ekonomiska kalkylerna var orealistiska, vilket man menade kunde äventyra såväl de

vetenskapliga uppdragen som manskapets säkerhet. Otto var förstas besviken över det uteblivna statsanslaget, men han lyckades få finansiellt stöd för sina planer från Storbritannien och Tyskland och även Argentina som tillhandahöll en del förnödenheter åt expeditionen. Det fanns redan från början vissa kommersiella inslag i expeditionen, då krediter hade erhållits från bankirerna Ekman i utbyte mot löften om studier kring framtida säl- och valfångst. Det skepp som skulle föra expeditionen mot sydliga breddgrader hette Antarctic, ett barkriggat segelskepp under befäl av den välkände ishavsfararen och fångstkaptenen Carl Anton Larsen.

Expeditionen startade från Göteborg i oktober 1901 och man beräknade att nå Antarktis medan det var sommar på södra halvklotet. På en ö kallad Snowhill upprättades ett basläger, där Nordenskiöld och fem andra vetenskapsmän förberedde sig för övervintring. Man hade med sig ett monterbart hus och nödvändiga förråd samt slädar och draghundar. Antarctic skulle nu så fort som möjligt återvända norrut till isfritt vatten med några av expeditionsmedlemmarna, för att under vintern studera det rika växt- och djurlivet i vattnen vid Eldslandet. När våren närmade sig gick man tillbaka söderut. Enligt planerna skulle man nu hämta Nordenskiöld och hans kamrater som övervintrat på Snowhill, men fartyget mötte en serie orkaner som packade ihop drivisen i dess väg. Tre män sattes iland på en udde på Grahams land för att komma i förbindelse med baslägret. Enligt en karta upprättad av Ross på 1840-talet skulle man därifrån kunna färdas över land nästan ända fram till Snowhill. De tre männen färdades på skidor och hade med sig ett tält. Efter en strapatsrik färd visade det sig att kartan inte stämde. Ett brett öppet vatten skiljde dem från målet. De återvände därför till det ställe, där de satts iland från skeppet. De väntade sig att Antarctic snart skulle komma tillbaka och hämta dem på återvägen från Snowhill, men väntan var förgäves eftersom Antarctic hade skruvats ner i Weddellhavets ismassor och förlist. Man insåg att det skulle bli nödvändigt att övervintra. Nästa vår, när isen fortfarande låg tog de sig äntligen fram till Snowhill, där Nordenskiöld och de andra vetenskapsmännen inte visste varför de inte blivit hämtad innan vintern. Den besättning som hade räddat sig från Antarktiscs förlisning, lyckades efter 16 dagars vandring över isen, ta sig iland på Paulet-ön och även dessa män måste övervintra i det arktiska mörkret. Man byggde hus av stenblock och skaffade sig mat och bränsle genom att jaga säl och slakta pingviner.

Nästa vår i oktober 1903, gav sig de sig iväg från Paulet-ön mot Nordenskiölds basläger och kom fram till Snowhill sent på kvällen den 8 november. Samma dag som de kom fram till lägret hade en argentinsk undsättnings expedition med skeppet Uruguay under befälet av Julian Irizar nått Snowhill. I april 1903 hade också en svensk, officiell räddningsexpedition organiserats under ledning av Olof Gylden när Nordenskiölds expedition inte hade hörts av. Den svenska räddningsexpeditionen nådde emellertid fram först efter den argentinska och blev aldrig särskilt uppmärksam i pressen. Samlade på det argentinska skeppet kunde nu hela expeditionen återvända till civiliserade trakter, där den varit saknad i nästan ett år. Återfärden blev ju ett triumftåg, först i Buenos Aires där man var mäkta stolta över räddningsbragden och senare blev man firad i England och sedan med en stor fest i Göteborg och slutligen hemma i Uppsala.

Trots att Otto Nordenskiöld aldrig fick finansiellt stöd från svenska staten, genomförde han sitt forskningsföretag under mycket stora strapatser. Resan med Antarctic kom att resultera i och förebåda ett antal mycket värdefulla forskningsresultat inom geologi, glaciologi och meteorologi. Expeditionen kom också att lägga grunden för det som senare skulle bli industriell valfångst i stor skala.